

Brussel, 27 november 2020
(OR. en)

13260/20

AUDIO 49
DIGIT 133
SOC 747
DISINFO 41

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	12814/20
Betreft:	Conclusies van de Raad over het waarborgen van een vrij en pluriform mediastelsel

Voor de delegaties gaan hierbij de conclusies van de Raad over het waarborgen van een vrij en pluriform mediastelsel, die de Raad bij schriftelijke procedure heeft aangenomen.

Conform het besluit van het Comité van permanente vertegenwoordigers van 18 november 2020 zullen deze conclusies worden bekendgemaakt in het Publicatieblad.

Conclusies van de Raad over het waarborgen van een vrij en pluriform mediastelsel

DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Onder verwijzing naar de in de bijlage opgenomen referenties,

ONDER VERWIJZING NAAR DE HUIDIGE BELEIDSCONTEXT WAARIN

- vooral in tijden van crisis een **duurzaam (A), pluriform (B) en betrouwbaar (C)** mediastelsel van het grootste belang is;
- de COVID-19-pandemie in de EU heeft geleid tot een kwetsbaardere mediasector, die ontwricht wordt door de ineenstorting van zijn belangrijkste bronnen van reclame-inkomsten terwijl de vraag naar betrouwbare informatie en content aanzienlijk toeneemt;
- de mondialisering en digitalisering een medialandschap hebben gecreëerd van onlineplatforms die zijn gaan fungeren als toegangsportalen, die een wereldwijd publiek grensoverschrijdende toegang geven tot een overvloed aan mediacontent en -diensten die meedingen naar de beperkte aandacht van de gebruikers;

A. DUURZAAMHEID

CONSTATEERT DAT

1. de COVID-19-pandemie een aantal van de grootste, al geruime tijd bestaande problemen voor de mediasector heeft verergerd, bijvoorbeeld:
 - de inkomsten van vooral de lokale, regionale en traditionele media zijn sterk gedaald, en de algemene duurzaamheid van de sector komt steeds meer onder druk te staan. De sector bestaat grotendeels uit bedrijven die een uiting zijn van de culturele en taalkundige verscheidenheid van Europa maar vaak niet de omvang of het financiële gewicht hebben om op pan-Europese en mondiale markten actief te zijn;
 - de op data gebaseerde bedrijfsmodellen die de onlineplatforms hanteren (d.w.z. contentaanbevelingsmachines, personaliseren van content en alle vormen van gerichte reclame) doen het steeds beter dan de financieringsmodellen van de media. Verwacht wordt dat er in de nabije toekomst meer aan digitale reclame op platforms dan aan reclame in traditionele media zal worden uitgegeven;
2. aanbieders van mediadiensten investeren in het maken van content en aan strenge verplichtingen moeten voldoen, terwijl onlineplatforms, die toegang verlenen tot content van derden, er vaak munt uit slaan zonder dezelfde verplichtingen te moeten nakomen. Daardoor kan een ongelijk speelveld ontstaan dat sommige marktdeelnemers concurrentievoordelen kan bieden;
3. er moet worden herinnerd aan de belangrijkste beginselen van mediacontentfinanciering die ten grondslag liggen aan de gehele waardeketen en de pluriformiteit van de media waarborgen. Zo kan de territoriale en de exclusieve toewijzing van licenties vaak cruciaal zijn voor de sector van audiovisuele media. De ontwikkeling van nieuwe innovatieve bedrijfsmodellen is eveneens van groot belang;
4. De financiële belangen van de Unie worden beschermd overeenkomstig de in de Unieverdragen verankerde algemene beginselen, meer bepaald de waarden in artikel 2 VEU;

VERZOEKT DE EU-LIDSTATEN OM

5. een adequaat en onafhankelijk kader te bieden voor een economisch duurzaam nationaal medialandschap, met inbegrip van staatssteun, om te helpen bij het herstel na de crisis en zo op de lange termijn te zorgen voor een pluriform mediastelsel. Overheidsfinanciering of subsidiëring moet gebaseerd zijn op vooraf vastgestelde, objectieve en transparante criteria waaraan geen politieke beïnvloeding te pas komt;
6. andere mogelijke opties en impulsen op nationaal niveau te onderzoeken teneinde aanvullende steun voor het herstel van de mediasector te vergemakkelijken;

VERZOEKEN DE EUROPESE COMMISSIE OM

7. de negatieve gevolgen van de pandemie voor de mediasector (en met name voor de pluriformiteit van de media) te beperken door nationale inspanningen op het gebied van staatssteun aan te vullen en effectieve synergie tot stand te brengen tussen Europese initiatieven zoals het MFK, het herstelinstrument NextGenerationEU en waar nodig andere toepasselijke EU-programma's;
8. de belanghebbenden te informeren over toepasselijke EU-financieringsmogelijkheden voor de creatieve sector en de mediasector via een onlineportaal voor de hele EU;
9. de staatssteunregels voortdurend te evalueren en toe te zien op de correcte uitvoering van de EU-regels voor staatssteun in de mediasector;
10. teneinde ondersteuning door de nationale autoriteiten te vergemakkelijken, de toepassing van staatssteunregels in de perssector te evalueren, met het oog op geschikte aanpassingen, bijvoorbeeld in de groepsvrijstellingsverordening. Deze regels mogen in geen geval directe of indirecte staatsinmenging in de redactionele onafhankelijkheid van de media toestaan of rechtvaardigen;
11. de veerkracht van de mediasector - die zwaar door de crisis is getroffen - te versterken, de sector aan te moedigen zich aan te passen met het oog op de digitale en groene transformatie, en de beschikbaarheid van diverse en onafhankelijke mediacontent in een eerlijk en concurrerend medialandschap te bevorderen via het actieplan voor de media en de audiovisuele sector;

12. in de wet inzake digitale diensten de verantwoordelijkheden van onlineplatforms nader te bepalen. Nieuwe specifieke verplichtingen voor onlineplatforms moeten adequaat en evenredig zijn en rekening houden met de mogelijke gevolgen voor het gelijk speelveld en de bescherming van mediapluriformiteit. Nieuwe horizontale EU-rechtshandelingen moeten in overeenstemming zijn met de geldende sectorspecifieke rechtsinstrumenten, zoals de richtlijn audiovisuele mediadiensten en de auteursrechtlijn;

**VERZOEKT DE LIDSTATEN EN DE COMMISSIE, BINNEN HUN RESPECTIEVE
BEVOEGDHEDEN EN MET INACHTNEMING VAN HET
SUBSIDIARITEITSBEGINSEL, OM**

13. te zorgen voor een juridisch en economisch kader dat aanbieders van mediadiensten in staat stelt hun content voldoende te gelde te maken door
- de ontwikkeling van nieuwe, duurzame en collaboratieve bedrijfsmodellen, met name voor lokale, regionale en traditionele media, te ondersteunen en te stimuleren;
 - het belang van reclame voor de mediasector en de cruciale rol daarvan voor de vrije toegang van gebruikers tot informatie te erkennen;
 - de regelgeving inzake reclame en de daarmee verband houdende gegevensbeschermingsmaatregelen in het digitale tijdperk te evalueren om ervoor te zorgen dat zij de financiering van mediacontent vergemakkelijken;
 - onderzoek te verrichten naar de rol van onlinereclame, datagebruik, samenwerking rond data en media-innovatie;
 - platforms te stimuleren om aanbieders en auteurs van mediacontent adequaat te belonen voor de content die door platforms te gelde wordt gemaakt en ervoor te zorgen dat zij de intellectuele-eigendomsrechten eerbiedigen;
 - uit te maken of de toegang tot financieringsmogelijkheden voor mediakanalen moet worden vergemakkelijkt, en hoe dat kan gebeuren, zodat zij hun liquiditeitstekorten kunnen verhelpen;

B. PLURIFORMITEIT

CONSTATEERT DAT

14. het garanderen van mediapluriformiteit onder de bevoegdheden van de EU-lidstaten valt, hoewel ook de EU-instellingen de mediavrijheid en -pluriformiteit moeten eerbiedigen bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden. De diversiteit van de verschillende nationale medialandschappen in Europa is een belangrijke uiting van de culturele diversiteit van de lidstaten en moet als zodanig worden erkend;
15. vrijheid van meningsuiting, mediavrijheid en mediapluriformiteit democratische waarden van de Europese Unie zijn, zoals vastgelegd in artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. De bescherming daarvan behoort tot de overkoepelende doelstellingen van de mediaregelgeving. Zij zijn van cruciaal belang voor een levendige democratie waarin deze beginselen en grondrechten worden geëerbiedigd;
16. het concept van mediapluriformiteit vele aspecten heeft en alle maatregelen omvat die de toegang tot diverse bronnen van informatie en content waarborgen en verschillende actoren met verschillende meningen gelijke kansen bieden om via de media het publiek te bereiken;
17. het overbruggen van de kloof tussen datgene waar gebruikers online naar zoeken en de beschikbare content van cruciaal belang is voor aanbieders van mediacontent. Een grondige kennis van informatiebeheer, indexering van zoekmachines en het matchen van trefwoorden is daarom een van de cruciale vaardigheden voor online aanbieders van mediacontent;

BEKLEMT OONT DAT

18. wij met een hybride mediastelsel (offline en online) leven waarin alle soorten mediadiensten en vormen van content samen een pluriform medialandschap vormen. Informatie, nieuws en actualiteit, alsmede culturele, lokale, regionale, educatieve en entertainende content dragen de waarden van onze samenleving uit en vormen er een afspiegeling van;
19. een duaal mediastelsel, bestaande uit stabiele, adequaat gefinancierde en toekomstgerichte publieke en particuliere media, de juiste kenmerken heeft om bij te dragen tot mediapluriformiteit. Bovendien draagt een toenemende hoeveelheid door gebruikers gegenereerde onlinecontent ook bij aan de diversiteit van content in het onlinemedia-ecosysteem, maar moet deze content worden onderscheiden van redactionele mediacontent;
20. in de platformeconomie sterke netwerkeffecten tot nieuwe vormen van marktconcentratie leiden en er een tendens tot monopolievorming is, die beide een negatief effect kunnen hebben op de mediapluriformiteit. Naast de beperkte transmissiecapaciteit die er vroeger al was, zijn er nu ook problemen wat betreft transparantie, non-discriminatie, vindbaarheid en ontdekbaarheid;

IS HET EROVER EENS DAT

21. het medialandschap als gevolg van digitale ontwikkelingen en mediaconvergentie steeds complexer wordt en de instrumenten om mediapluriformiteit te waarborgen voortdurend moeten worden herzien en geherdefinieerd. In de huidige context moet in het toekomstige mediabeleid acht geslagen worden op de volgende belangrijke kwesties:

TOEGANKELIJKHEID EN NON-DISCRIMINATIE

- hoe de aanwezigheid (beschikbaarheid) en het gebruiksgemak (toegankelijkheid) van diverse onlinecontent te waarborgen;
- niet-discriminerende regels voor onlineplatforms met de rol van poortwachter op het gebied van toegang en gelijke behandeling van aanbieders van mediacontent;

TRANSPARANTIE EN GEBRUIKERSAUTONOMIE

- transparantieregels voor onlineplatforms die leiden tot de openbaarmaking van de centrale criteria voor het verzamelen, selecteren en presenteren van mediacontent en de weging daarvan, met inbegrip van informatie over de werking van de gebruikte algoritmen, met respect voor bedrijfsgeheimen, en bescherming van de integriteit van diensten en rekening houdend met bestaande regelgeving zoals de P2B-verordening en de AVG;
- openbaarmaking van informatie in een voor gebruikers eenvoudige, beknopte en begrijpelijke taal, zodat zij weloverwogen beslissingen kunnen nemen;
- aanbiedingen van gepersonaliseerde content moeten gebaseerd zijn op criteria die vrijwillig zijn verstrekt en/of door de gebruiker zijn geselecteerd met het oog op meer gebruikersautonomie;

VINDBAARHEID EN ONTDEKBAARHEID

- algoritmen die van invloed zijn op de resultaten die gebruikers actief zoeken (vindbaarheid) en de mediacontent waaraan gebruikers passief worden blootgesteld (ontdekbaarheid), alsook de impact ervan op de mediaconsumptie van de gebruiker;
- maatregelen zoals op pluriformiteit gerichte regels over het moeten tonen ("must-show") van content (betere vindbaarheid en ontdekbaarheid) voor actoren die mediacontent toegankelijk maken en organiseren, rekening houdend met nieuwe technologieën zoals spraakassistenten;
- alle criteria voor een betere vindbaarheid en ontdekbaarheid van media-aanbod moeten pluriformiteit en culturele diversiteit bevorderen en mogen geen verband houden met de content zelf;

CONCENTRATIE VAN DE MEDIAMARKT EN GEGEVENSTOEGANG

- benaderingen om de relevante markten en de concentratie van de mediamarkt te beoordelen in het licht van de convergentie, globalisering en digitalisering van de media, rekening houdend met het belang van de beschikbaarheid van gegevens over het marktaandeel van mediapartijen;
- conform de toepasselijke wetgeving inzake gegevensbescherming, eerlijke toegang voor makers van content, mediakanalen en regulerende instanties tot relevante gegevens die door dominante marktspelers zijn verzameld, zodat ze zich effectief kunnen richten tot relevante publieksdoelgroepen en reclamedoelgroepen;
- wat mededingingsrecht betreft, samenwerking tussen publieke en particuliere aanbieders van mediadiensten mogelijk maken om allianties te vormen teneinde met succes mediacontent van algemeen belang te produceren en te verspreiden zonder afhankelijk te zijn van grote platforms, waarbij zorgvuldig rekening wordt gehouden met de mogelijke gevolgen voor mediapluriformiteit;

CONSTATEERT DAT

22. het werk van de Groep audiovisuele aangelegenheden steeds meer thematisch overlapt met dat van andere werkgroepen en er moet worden gezorgd voor voldoende uitwisseling met de groepen die zich bezighouden met mediagerelateerde kwesties. Voorts is het passend de naam van de Groep audiovisuele aangelegenheden aan te passen in het licht van de veranderingen als gevolg van de mediaconvergentie;

VERZOEKT DE EU-LIDSTATEN OM

23. nationale maatregelen ter beoordeling van mediapluriformiteit verder te evalueren en te ontwikkelen om ervoor te zorgen dat gebruikers aan uiteenlopende content worden blootgesteld en hun vrijheid van meningsuiting en hun recht op informatie ten volle kunnen genieten;
24. terdege rekening te houden met de bevindingen van deze Raadsconclusies in de komende nationale mediaregelgeving en beleidsmaatregelen om mediapluriformiteit adequaat veilig te stellen;

VERZOEKEN DE EUROPESE COMMISSIE OM

25. onderzoek voort te zetten en nader te ontwikkelen om mogelijke risico's voor mediapluriformiteit in kaart te brengen en beter inzicht te krijgen in de veranderde positie van redactionele mediakanalen in verhouding tot sociale media, zoekmachines, platforms voor het delen van video's en andere mediaplatforms; er moet uitdrukkelijk rekening worden gehouden met concepten van informatiewetenschap;
26. rekening te houden met de bevoegdheid van de lidstaten om maatregelen vast te stellen teneinde sociale, culturele en democratische doelstellingen te verwezenlijken, op basis van hun taalverscheidenheid, nationale en regionale bijzonderheden en hun belang om de publieke toegang tot diverse informatie en inhoud te behouden;
27. een holistisch beleidsperspectief te bevorderen, rekening houdend met juridische, politieke en economische variabelen die van belang zijn voor het waarborgen van mediapluriformiteit en mediavrijheid, en zich in het bijzonder bewust te zijn van de mogelijke effecten van reguleringsinitiatieven die doorgaans niet als mediaregulering worden beschouwd, maar een grote impact hebben op mediapluriformiteit; zo'n holistische aanpak te ontwikkelen, te beginnen met het aangekondigde actieplan voor Europese democratie, het actieplan voor de media en de audiovisuele sector en het wetgevingspakket digitale diensten;
28. de horizontale samenhang in het regelgevingskader te vergroten, door bij de effectbeoordeling van regelgevingsinitiatieven uitdrukkelijk en structureel rekening te houden met mediapluriformiteit in het wetgevingsproces;
29. een "Europees mediaforum" op te richten om de huidige mediabeleidskwesties jaarlijks met alle betrokken belanghebbenden te bespreken;

C. BETROUWBAARHEID

CONSTATEERT DAT

30. desinformatie een bedreiging vormt voor democratische processen, de volksgezondheid en de samenleving, haatspraak kan bevorderen en kan aanzetten tot geweld online en offline, en tevens het vertrouwen kan ondermijnen in democratische staatsstructuren en -processen die van vitaal belang zijn om de pers- en mediavrijheid te waarborgen;
31. het waarborgen van een betrouwbaar mediastelsel centraal staat, zoals tijdens de COVID-19-crisis duidelijk is gebleken, om ervoor te zorgen dat alle burgers kunnen deelnemen aan het democratische debat door middel van onderbouwde besluitvorming, vrij van ongerechtvaardigde politieke beïnvloeding, druk van het beleid van derden, manipulatie en de effecten van desinformatie;
32. aanbieders van redactionele mediadiensten op platforms om de aandacht van de gebruikers strijden met andere contentproducenten die vaak niet aan dezelfde redactionele normen voldoen. Vaak wordt sensationele en provocerende content gebruikt om de kijk-, luister- en online cijfers en de reclame-inkomsten te maximaliseren;

BEKLEMT OONT DAT

33. het veilig stellen van mediapluriformiteit ook betekent ervoor te zorgen dat gebruikers de vrijheid hebben om online deel te nemen aan en te reageren op mediacontent zonder vrees voor of risico op intimidatie, door de fundamentele kernwaarden van een vrij mediastelsel te beschermen, met inbegrip van de bescherming van de vrijheid van meningsuiting, bescherming tegen geweld en haat, bescherming van de menselijke waardigheid, bescherming van minderjarigen en consumentenbescherming;
34. steeds meer content grensoverschrijdend wordt verspreid, die afkomstig is uit Europese of niet-Europese landen, en die steeds meer materiaal bevat dat in strijd is met de fundamentele kernwaarden van de Europese en nationale mediastelsels;
35. enkele onlineplatforms, oorspronkelijk niet-Europees, in toenemende mate de toegang tot mediacontent voor gebruikers in de hele EU beïnvloeden;

IS HET EROVER EENS DAT

36. effectieve rechtshandhaving moeilijk is omdat de bestaande processen van grensoverschrijdende rechtshandhaving vaak ingewikkeld, langdurig en inefficiënt zijn en geen effectieve bescherming bieden voor het publiek. De nationale regulerende instanties moeten daarom streven naar effectievere gemeenschappelijke regels en handhavingsprocedures voor inhoud die online toegankelijk is en over nationale grenzen heen wordt verspreid;
37. grote platforms die als poortwachters optreden vaak "secundaire" controle uitoefenen op inhoud die reeds voldoet aan de redactionele normen en de toepasselijke wettelijke bepalingen;
38. het onderscheid maken tussen de verschillende verschijningsvormen van onjuiste en misleidende content en het herkennen van typische methoden voor de verspreiding van desinformatie (bijvoorbeeld door gecoördineerd niet-authentiek gedrag) van cruciaal belang is voor het vinden van passende en individuele antwoorden;
39. gelet op het belang van de vrijheid van meningsuiting, staten, administratieve regulerende instanties en particuliere aanbieders van platforms zich ervan moeten onthouden te omschrijven wat kwalitatief hoogwaardige content is of de betrouwbaarheid zelf van de content te bepalen. Dit mag platforms er niet van weerhouden openbare communicatie en aankondigingen in geval van crisis- of noodsituaties te promoten;

VERZOEKT DE EU-LIDSTATEN OM

40. mediawijsheid te bevorderen, zoals vermeld in de conclusies van de Raad over mediawijsheid in een voortdurend veranderende wereld, en met name nationale acties op het gebied van mediawijsheid te ondersteunen die desinformatie bestrijden, het publiek weerbaarder maken en zich richten op burgers van alle leeftijdsgroepen;
41. hun nationale regulerende instanties aan te moedigen samen te werken met andere nationale regulerende instanties, met name in het kader van de Europese Groep van regulerende instanties voor audiovisuele mediadiensten (ERGA), en de nationale regels inzake juridische en administratieve samenwerking te evalueren, en na te gaan of de bevoegdheden van de onafhankelijke nationale media-instanties geschikt zijn om digitale uitdagingen aan te gaan en de bestaande regelingen te handhaven;

VERZOEKEN DE EUROPESE COMMISSIE OM

42. passende maatregelen te nemen op basis van eerdere beoordelingen van de uitvoering van de praktijkcode betreffende desinformatie en in overeenstemming met het overkoepelende beginsel van de vrijheid van meningsuiting teneinde bestaande lacunes op te sporen en schade in het publieke domein te voorkomen door de manipulatieve verspreidingstechnieken van desinformatie aan te pakken, onder meer in het kader van het aangekondigde actieplan voor Europese democratie;
43. de Europese mediaregelgeving aan te scherpen met betrekking tot de nieuwe digitale uitdagingen, met de nadruk op grensoverschrijdende verspreiding van content, door de procedures en de werking van het oorsprongslandbeginsel te optimaliseren om ervoor te zorgen dat door grensoverschrijdende handhaving van mediaregels mediagebruikers, consumenten en minderjarigen effectief kunnen worden beschermd;
44. de effectieve afdwingbaarheid van bestaande regels in grensoverschrijdende zaken te verbeteren, het memorandum van overeenstemming over vereenvoudigde procedureregels voor grensoverschrijdende rechtshandhaving, opgesteld door de nationale regulerende instanties in het kader van ERGA, te ondersteunen en meer steun te verlenen voor het beheer, de uitvoering en de bekrachtiging van deze samenwerkingsovereenkomst;

**VERZOEKT DE LIDSTATEN EN DE COMMISSIE, BINNEN HUN RESPECTIEVE
BEVOEGDHEDEN EN MET INACHTNEMING VAN HET SUBSIDIARITEITS-
BEGINSEL, OM**

45. de ontwikkeling van structurele en procedurele indicatoren voor de betrouwbaarheid van nieuws en mediakanalen te bevorderen en daardoor de naleving van professionele normen en ethiek te bevorderen;
46. samen te werken met maatschappelijke organisaties, onderzoekers, professionele journalisten en andere betrokken deskundigen om instrumenten voor het opsporen van desinformatie te ontwikkelen (d.w.z. door middel van technische factcheck-processen) om burgers bewust te maken van eventuele twijfels over de betrouwbaarheid van de verstrekte informatie;
47. de ontwikkeling van het Europees Waarnemingscentrum voor digitale media (EDMO) te ondersteunen in de inspanningen om desinformatiecampagnes in verschillende sociale netwerken en digitale media op te sporen en aan het licht te brengen, zoals uiteengezet in het EU-actieplan tegen desinformatie.

ReferentiesEuropese Raad

- *Conclusies aangenomen tijdens de buitengewone bijeenkomst van 1 en 2 oktober 2020 (EUCO 13/20).*

Raad van de Europese Unie

- *Conclusies van de Raad en van de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over de vrijheid en de pluriformiteit van de media in een digitale omgeving (PB C 32 van 4.2.2014, blz. 6).*
- *EU-mensenrechtenrichtsnoeren inzake de vrijheid van meningsuiting online en offline, die op 12 mei 2014 door de Raad Buitenlandse Zaken zijn vastgesteld.*
- *Conclusies van de Raad over het versterken van Europese inhoud in de digitale economie (PB C 457 van 19.12.2018, blz. 2).*
- *Conclusies van de Raad over mediawijsheid in een voortdurend veranderende wereld (PB C 193 van 9.6.2020, blz. 23).*

Europese Commissie

- *Pluralisme van de media in de lidstaten van de Europese Unie, SEC(2007) 32.*
- *Richtsnoeren voor EU-steun aan mediavrijheid en integriteit van de media in uitbreidingslanden in de periode 2014-2020, DG Uitbreiding, 2014.*
- *Assessment of the Code of Practice on Disinformation - Achievements and areas for further improvement (SWD(2020) 180 final).*
- .

- Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Verslag over de rechtsstaat 2020. De situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie,[...](COM(2020) 580 final).

Europese Commissie/hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid

- Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: *Desinformatie in verband met COVID-19 aanpakken: feiten onderscheiden van fictie*, JOIN (2020) 8 final.

Raad van Europa

- *Aanbeveling CM/Rec(2018)1[1] van het Comité van ministers aan de lidstaten inzake pluriformiteit van de media en transparantie inzake media-eigendom.*
- *Aanbeveling CM/Rec(2018)2 van het Comité van ministers aan de lidstaten inzake de rol en verantwoordelijkheid van internettussenpersonen.*
- *Verklaring van het Comité van Ministers over de financiële duurzaamheid van kwaliteitsjournalistiek in het digitale tijdperk, Decl (13/02/2019) 2.*
- *Aanbeveling CM/Rec(2020)1 van het Comité van ministers aan de lidstaten inzake de gevolgen van algoritmische systemen op mensenrechten.*

Centrum voor mediapluriformiteit en mediavrijheid

- *European Union competencies in respect of media pluralism and media freedom*, Centrum voor mediapluriformiteit en mediavrijheid, 2013.
- Parcu, P. L., *New digital threats to media pluralism in the information age*, RSCAS 2019/19, European University Institute.
- Stasi, M. L., *Ensuring Pluralism in Social Media Markets: Some Suggestions*, RSCAS 2020/05; European University Institute.
- Brogi, E., Carlini, R., Nenadic, I., Parcu, P. L., de Azevedo Cunha, M. V., *Monitoring Media Pluralism in the Digital Era. Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018-2019*, RSCAS, European University Institute, 2020.

Overige studies

- *Independent Study on Indicators for Media Pluralism in the Member States – Towards a Risk-Based Approach*, K. U. Leuven - ICRI, Jönköping International Business School - MMTC, Central European University - CMCS, Ernst & Young Consultancy Belgium, 2009.
- *A free and pluralistic media to sustain European democracy*, High Level Group on Media Freedom and Pluralism, 2013.
- *Internal Media Plurality in Audiovisual Media Services in the EU: Rules & Practices*, (ERGA report), 2018.
- *ERGA Report on disinformation: Assessment of the implementation of the Code of Practice*, 2020.